

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU COMBATEREA DISCRIMINĂRII

AUTORITATE DE STAT AUTONOMĂ

HOTĂRÂREA NR. 353 Din 07.04.2021

Dosar nr.: 1025/2020 conexat cu 3/2021

Petiția nr.: 8229/28.12.2020 conexată cu 38/04.01.2021

Petent(ă):

Reclamat(ă):

Obiect: partea reclamată, în cadrul unei conferințe, ar fi emis afirmații de natură discriminatorie la adresa persoanelor de etnie romă

I. Numele, domiciliul sau reședința părților

Numele, domiciliul, reședința sau sediul petentelor

- 1.
- 2.

Numele, domiciliul, reședința sau sediul părții reclamate

- 3.

II. Citarea părților

4. În temeiul art. 20 alin(4) din O.G. nr.137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, cu modificările și completările ulterioare, republicată, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării a îndeplinit procedura legală de citare a părților.

5. Prin adresa nr. 577/26.01.2021 au fost citate părțile.

6. Procedură legal îndeplinită.

III. Susținerile părților

Susținerile petentelor

7. În data de 18.12.2020, petentele au participat, în calitate de inspectori școlari pentru minorități, la Conferința Națională dedicată Zilei Minorităților. Această conferință s-a desfășurat on-line și au fost invitate mai multe persoane din domeniul educației, culturii, reprezentanți ai societății civile, cadre didactice, inspectori școlari.

8. Partea reclamată a participat la această conferință în calitate de Inspector General din cadrul Ministerului Educației și Cercetării. Aceasta a avut o defecțiune la microfonul instalat în biroul personal și, neștiind că este auzită, ar fi afirmat: „*Ei, nu merge! Să-i ia dracu` pe țigani!*”

9. Ulterior remedierii defecțiunii, partea reclamată și-ar fi cerut scuze pentru cele afirmate.

Susținerile părților reclamate

10. Partea reclamată a recunoscut toate cele relatate de petente în petiție, invocând faptul că s-a aflat într-o perioadă de stres și supraaglomerare la locul de muncă și, din această cauză, a emis acea afirmație necontrolată.

11. De asemenea, aceasta și-a cerut scuze public pentru derapajul pe care l-a avut în cadrul conferinței.

12. În urma incidentului din 18.12.2020, partea reclamată a fost transferată, prin ordinul ministrului Educației, la o unitate inferioară, subordonată Ministerului și i-a fost diminuat salariul.

IV. Cadrul legal aplicabil

13. Prevederile legislative relevante în prezenta cauză sunt următoarele:

Constituția României

Art. 1 alin. (3) - **Statul român**

„(3) România este stat de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme, în spiritul tradițiilor democratice ale poporului român și idealurilor Revoluției din decembrie 1989, și sunt garantate.”

Art. 4. alin. (2) - **Unitatea poporului și egalitatea între cetățeni**

„(2) România este patria comună și indivizibilă a tuturor cetățenilor săi, fără deosebire de rasă, de naționalitate, de origine etnică, de limbă, de religie, de sex, de opinie, de apartenență politică, de avere sau de origine socială.”

Art. 16 - **Egalitatea în drepturi**

„(1) Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări.”

Art. 30 - **Libertatea de exprimare**

„(1) Libertatea de exprimare a gândurilor, a opiniilor sau a credințelor și libertatea creațiilor de orice fel, prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public, sunt inviolabile.

(2) Cenzura de orice fel este interzisă.

(3) Libertatea presei implică și libertatea de a înființa publicații.

(4) Nici o publicație nu poate fi suprimată.

(5) Legea poate impune mijloacelor de comunicare în masă obligația de a face publică sursa finanțării.

(6) Libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine.

(7) Sunt interzise de lege defăimarea țării și a națiunii, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism

teritorial sau la violență publică, precum și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri.
(8) Răspunderea civilă pentru informația sau pentru creația adusă la cunoștință publică revine editorului sau realizatorului, autorului, organizatorului manifestării artistice, proprietarului mijlocului de multiplicare, al postului de radio sau de televiziune, în condițiile legii. Delictele de presă se stabilesc prin lege.”

O.G. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare

Art. 2

(1) „În prezenta ordonanță, prin discriminare se înțelege orice deosebire, excludere, restricție sau preferință, pe bază de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, sex sau orientare sexuală, apartenență la o categorie defavorizată sau orice alt criteriu care are ca scop sau efect restrângerea sau înlăturarea recunoașterii, folosinței sau exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social și cultural sau în orice alte domenii ale vieții publice.”

(8) „Prevederile prezentei ordonanțe nu pot fi interpretate în sensul restrângerii dreptului la libera exprimare, a dreptului la opinie și a dreptului la informație.”

Art. 15

„Constituie contravenție, conform prezentei ordonanțe, dacă fapta nu intră sub incidența legii penale, orice comportament manifestat în public, având caracter de propagandă naționalist-șovină, de instigare la ură rasială sau națională, ori acel comportament care are ca scop sau vizează atingerea demnității ori crearea unei atmosfere de intimidare, ostile, degradante, umilitoare sau ofensatoare, îndreptat împotriva unei persoane, unui grup de persoane sau unei comunități și legat de apartenența acestora la o anumită rasă, naționalitate, etnie, religie, categorie socială sau la o categorie defavorizată ori de convingerile, sexul sau orientarea sexuală a acestuia.”

Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale

Art. 10 Libertatea de exprimare

1. „Orice persoană are dreptul la libertate de exprimare. Acest drept include libertatea de opinie și libertatea de a primi sau a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. Prezentul articol nu împiedică Statele să supună societățile de radiodifuziune, cinematografie sau televiziune unui regim de autorizare.

2. Exercițarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege care, într-o societate democratică, constituie măsuri necesare pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății, a moralei, a reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea informațiilor confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.”

Recomandarea de politică generală ECRI nr. 15 privind combaterea discursului de ură

Părțile relevante din Recomandarea privind politica generală nr. 15 privind combaterea urii, adoptată de Comisia Europeană împotriva rasismului și intoleranței (ECRI) la 8 decembrie 2015, conțin următorul text:

„Având în vedere că discursul de incitare la ură trebuie înțeles în sensul prezentei recomandări de politică generală ca advocacy, promovare sau incitare, sub orice formă, a denigrării, a urii sau a defăimării unei persoane sau a unui grup de persoane, precum și orice hărțuire, insultă, stereotipuri negative, stigmatizare sau amenințare cu privire la o astfel de persoană sau grup de persoane, precum și justificarea tuturor tipurilor de exprimare anterioare, pe motiv de "rasă", origine națională, religie, apartenență.”

Națiunile Unite

Dispozițiile relevante ale Pactului internațional din 1966 privind drepturile civile și politice (ICCPR) prevăd

Articolul 19

„1. Orice persoană are dreptul să-și exprime opiniile fără să intervină.

2. Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare; acest drept include libertatea de a căuta, de a primi și de a transmite informații și idei de orice fel, indiferent de frontiere, pe cale orală, scrisă sau tipărită, sub formă de artă, sau prin orice alt mijloc de comunicare la alegerea sa.

3. Exercițarea drepturilor prevăzute la alineatul (2) din prezentul articol poartă cu sine sarcini și responsabilități speciale. Prin urmare, aceasta poate fi supusă anumitor restricții, însă acestea nu pot fi decât prevăzute de lege și sunt necesare:

(a) pentru respectarea drepturilor sau a reputației altora;

(b) pentru protecția securității naționale sau a ordinii publice (ordre public) sau a sănătății publice sau a moralității.”

Articolul 20

„1. Orice propagandă pentru război va fi interzisă de lege.

2. Orice advocacy de ură națională, rasială sau religioasă care constituie incitare la discriminare, ostilitate sau violență este interzisă prin lege.”

Pe fond

14. În analiza libertății de exprimare este relevantă jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și a instanțelor naționale. Astfel, potrivit CEDO, conform art. 10 alin. (1) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, libertatea de exprimare constituie unul dintre fundamentele esențiale ale unei societăți democratice și una din condițiile de bază pentru progresul acesteia și pentru împlinirea fiecărei persoane. În limitele alin. 2 din art. 10 din Convenție, libertatea de exprimare se aplică nu numai „informațiilor” care sunt primite favorabil sau considerate inofensive sau ca o chestiune de indiferență, ci și celor care

jignesc, șochează sau deranjează; acestea sunt cerințele pluralismului, toleranței și spiritului larg, fără de care nu există „societate democratică”.

15. Mai mult, articolul 10 al Convenției protejează nu numai conținutul ideilor și informațiilor exprimate, ci și forma în care sunt transmise (a se vedea, printre multe alte autorități, Oberschlick împotriva Austriei (nr. 1), 23 mai 1991, § 57, seria A nr. 204 și Women On Waves și alții împotriva Portugaliei, nr. 31276/05, §§ 29 și 30, 3 februarie 2009).

16. Potrivit art. 10 alin. (2) libertatea de exprimare nu este un drept absolut, acesta face obiectul unor excepții, care trebuie interpretate strict, iar necesitatea oricăror restricții trebuie stabilită convingător (a se vedea Stoll împotriva Elveției [GC], nr. 69698 / 01, § 101, CEDO 2007 - V).

17. Potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, pentru a fi acceptată o ingerință în dreptul de exprimare, aceasta trebuie:

- **să fie prevăzută de lege** (care la rândul ei trebuie să îndeplinească anumite calități: să fie previzibilă și accesibilă),
- **să urmărească un scop legitim, unul sau mai multe dintre obiectivele legitime enumerate în al doilea paragraf al art. 10,**
- **să fie necesară într-o societate democratică și**
- **să fie proporțională cu scopul urmărit** (Corneliu Bârsan, *Convenția europeană a drepturilor omului*, vol. I. Ed. C.H. Beck, București, 2005, p. 769-801, a se vedea, de exemplu, Steel și alții împotriva Regatului Unit, 23 septembrie 1998, § 89, Rapoarte 1998 - VII).

18. Testul „necesității într-o societate democratică” impune CNCD să stabilească dacă ingerința reclamată corespunde unei „nevoi sociale presante”. Potrivit CEDO, statele contractante au o anumită marjă de apreciere în evaluarea existenței unei astfel de nevoi, dar merge mână în mână cu supravegherea europeană, cuprinzând atât legislația, cât și deciziile care o aplică, chiar și cele pronunțate de o instanță independentă (a se vedea, printre multe alte autorități, Perna împotriva Italiei [GC], nr. 48898/99, 39, CEDO 2003-V; Association Ekin împotriva Franței, nr. 39288/98, § 56, CEDO 2001-VIII; și Cumpănă și Mazăre împotriva României [GC], nr. 33348/96, § 88, CEDO 2004- XI).

19. La evaluarea proporționalității interferenței, natura și severitatea pedepsei impuse se numără printre factorii care trebuie luați în considerare (a se vedea Ceylan împotriva Turciei [GC], nr. 23556/94, § 37, CEDO 1999 - IV Tammer împotriva Estoniei, nr. 41205/98, § 69, CEDO 2001-I și Skalka împotriva Poloniei, nr. 43425/98, § 38, 27 mai 2003).

Aplicarea principiilor de mai sus în prezenta cauză

Ingerința să fie prevăzută de lege

20. Prima cerință, cea a **existenței unei prevederi legale**, care să reglementeze ingerința statului în exercitarea dreptului libertății de exprimare este îndeplinită de art. 2 alin. (1) coroborat cu art. 15 din O.G. 137/2000, republicată. Totuși, apreciem că aceste texte de lege trebuie coroborate cu art. 2. alin. (8) din O.G. 137/2000, republicată potrivit căruia „prevederile ordonanței nu pot fi interpretate în sensul restrângerii dreptului la libera exprimare, a dreptului la opinie și a dreptului la informație”. Apreciam că **ambele texte**

normative sunt previzibile și accesibile deși protejează o valoare fundamentală într-o societate democratică și sunt noțiuni care au și un caracter abstract.

Ingerința să urmărească un scop legitim

21. Raportat la **scopul legitim urmărit** prin posibila ingerință a statului în libertatea de exprimare, se urmărește protejarea demnității umane a persoanelor aparținând etniei rome. Scopul legitim urmărește protecția persoanelor fizice.

22. Protecția demnității unei grup persoane fizice aparținând unuei etnii, constituie un scop legitim într-o societate democratică. Pentru a se produce o atingere, încălcare a demnității umane, ca drept constituțional protejat, declarațiile, obiect al prezentei petiții, ar trebui să întrunească elementele:

- un comportament manifestat în public, având caracter de propagandă sau de instigare la ură pe criteriul etnic,
- or,
- un comportament care are ca scop sau vizează atingerea demnității ori crearea unei atmosfere ostile, degradante, umilitoare sau ofensatoare îndreptate împotriva unui grup de persoane legat de apartenența la un grup etnic – astfel cum prevede art. 15 din O.G. 137/2000, cu modificările și completările ulterioare, republicată.

23. Constatăm că primele două condiții (să existe o prevedere legală și să se urmărească un scop legitim) **pentru a fi acceptată o ingerință a statului sunt îndeplinite.**

Necesitatea ingerinței

24. Rămâne a fi stabilit dacă interferența în libertatea de exprimare „este necesară într-o societate democratică”.

În acest demers, analizăm dacă există motive „relevante și suficiente” care să justifice ingerința în libertatea de exprimare din perspectiva unei „nevoi imperioase”, a unei „nevoi sociale presante” („*pressing social need*”).

25. Identificarea unei „nevoi imperioase”, respectiv necesitatea oricărei restricții privitoare la exercițiul libertății de exprimare trebuie să fie stabilită într-o manieră convingătoare, iar **autorității naționale îi revine atributul evaluării existenței unei “nevoi imperioase” susceptibile de o anumită marjă de apreciere** (Corneliu Bârsan, Convenția Europeană a drepturilor omului, Comentariu pe articole, Vol. I., Ed. All Beck, București, 2005, pag. 801.)

26. În conformitate cu principiul subsidiarității, statele membre dispun de o „*margin de apreciere*” în stabilirea limitării libertății de exprimare. Autoritățile statelor membre au un contact direct și permanent cu realitățile sociale și sunt primele care se pronunță asupra existenței unei „nevoi sociale presante”. Marginea de apreciere se va stabili potrivit standardelor minime ale CEDO. (vezi *Handyside v. United Kingdom* par. 48 și par. 49).

Elemente luate în considerare la stabilirea necesității ingerinței statului în libertatea de exprimare

27. În scopul de a determina dacă atât mesajul cât și portretizarea realizată, obiect al prezentei sesizări, constituie element de incitare la ură pe criteriul apartenenței etnice și dacă există „nevoi sociale imperioase” pentru a intervenii ingerința statului în limita libertății

de exprimare, Colegiul director va examina: **obiectivul urmărit de partea reclamată, contextul în care a avut loc publicarea articolului de opinie, conținutul acestuia, calitatea autorului declarației.**

Obiectivul urmărit de reclamată

28. Obiectivul urmărit este important: a dorit autorul afirmației folosirea termenului de „țigan” într-un sens peiorativ la adresa persoanelor de etnie romă aflate în conferință sau a fost folosit într-un sens neutru.

29. La acest punct, Colegiul director nu analizează intenția de a discrimina, acest aspect neavând relevanță în stabilirea unei fapte de discriminare.

30. Dacă facem o trecere în revista asupra cuvântului „țigan” putem spune că în percepția publică acesta are un sens peiorativ. Academia Română a consemnat în Dicționarul Explicativ al Limbii Române cuvintele „țigan” și „jidani” ca fiind peiorative.

31. Cuvântul „țigan”, aproape în toate limbile, are aceeași etiologie. Ca termeni echivalenți se regăsesc: „*de neatins, intangibil, păgân, impur*”, denotând statutul de sectă eretică.

32. Colegiul director face trimitere la Sentința civilă nr. 4280/02.11.2010 pronunțată în dosarul 267/2/2010, Curtea de Apel București-secția a VIII-a statuând faptul că folosirea termenul de „țigan” este asociată unui comportament negativ. În general, în percepția publică, termenul de „țigan” este folosit pentru a cataloga negativ sau pentru a sublinia anumite trăsături negative ale unor persoane.

33. Practic, nu se pune accent prin folosirea termenului de „țigan” la apartenența la o etnie ci pe accepțiunea unui comportament deviant.

Conținutul și contextul în care a avut loc afirmația

34. Afirmația „*Ei, nu merge! Să-i ia dracu` pe țigani!*” a fost făcută în timpul unei Conferințe Naționale dedicate Zilei Minorităților.

35. Această conferință s-a desfășurat online iar partea reclamată a avut o problemă tehnică cu microfonul și astfel, pe un fond nervos, a spus „*Ei, nu merge! Să-i ia dracu` pe țigani!*”.

36. Raportat la conținutul mesajului, se constată că partea reclamată a avut o reacție nervoasă, care nu se justifică prin uzitarea termenului de „țigan”.

37. Afirmația a fost făcută într-un spațiu public, în timpul unei conferințe dedicate minorităților.

38. Este cu atât mai grav faptul că partea reclamată a participat la o conferință a minorităților, cunoscând aversiunea acestei etnii față de cuvântul „țigan” precum și conotațiile negative pe care le are.

39. Trebuie reamintită jurisprudența bine stabilită a CEDO conform căreia, pentru a aprecia existența unei „*nevoi sociale imperioase*”, care să justifice o ingerință în exercitarea libertății de exprimare, **trebuie să se facă distincția între fapte și judecăți de valoare.** Dacă materialitatea primelor poate fi dovedită, ultimele nu se pretează la o demonstrare a exactității lor (a se vedea, printre altele, Cumpănă și Mazăre împotriva României [MC], nr. 33.348/96, § 98, CEDO 2004-XI, și De Haes și Gijssels împotriva Belgiei, Hotărârea din 24 februarie 1997, Culegere 1997-I, p. 235, § 42).

40. Capacitatea uzitării provocatoare sau incitatoare a termenului de „țigan” este de natură a afecta sentimentele persoanelor de etnie romă.

41. Constatăm că oricine dorește să-și exercite drepturile în temeiul art. 30 din Constituția României, respectiv art. 10 din CEDO este supus unor obligații și responsabilități, cum ar fi cea de a se abține de la a transmite mesaje care rănesc pe alții fără motiv și, prin urmare, nu contribuie la o dezbatere de interes public. Mesajul reclamatului nu este unul despre fapte, ci cuprinde judecăți de valoare, care depășesc limitele admise prin prisma manierei provocatoare de caracterizare a etniei unei persoane.

42. La stabilirea cuantumului sancțiunii, Colegiul director are în vedere următoarele:

- circumstanțe agravante: conținutul mesajului, calitatea, poziția socială a părții reclamate, răspândirea publică a mesajului, și
- scuzele ulterioare prezentate pe site-urile de socializare și în conferință.

43. Având în vedere că partea reclamată și-a exprimat părerea de rău față de cele petrecute, precum și sancțiunea care i-a fost aplicată de către Ministerul Educației și Cercetării, respectiv diminuarea salariului și transferarea la o unitate inferioară, Colegiul Director decide aplicare sancțiunii contravenționale a avertismentului pe care o consideră efectivă, disuasivă și proporțională cu pericolul social al faptei săvârșite conform art. 26 alin. (1) din O.G. 137/2000 republicată coroborat cu art. 8 din O.G. nr.2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor, cu modificările și completările ulterioare.

Față de cele de mai sus, în temeiul art. 20 alin. (2) din O.G. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, republicată, cu o abținere, șapte voturi „pentru” și unul împotriva ale membrilor prezenți la ședință,

COLEGIUL DIRECTOR HOTĂRĂȘTE:

1. Constatarea existenței unui tratament diferențiat, discriminatoriu, pe criteriul etniei, conform art. 2 alin.(1) și art. 15 din O.G. nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, republicată;
2. Sancționarea părții reclamate cu avertisment contravențional conform art. 26 alin (1) din O.G. Nr. 137/2000 coroborat cu art. 8 din O.G. nr.2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor, cu modificările și completările ulterioare;
3. O copie a hotărârii se va comunica părților.

V. Calea de atac și termenul în care se poate exercita

Prezenta hotărâre poate fi atacată la instanța de contencios administrativ, în termen de 15 zile de la data primirii, potrivit **O.G. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea faptelor de discriminare, republicată și Legii nr. 554/2004 a contenciosului administrativ**

Membrii Colegiului Director prezenți la ședința de deliberări desfășurată în data de 07.04.2021 au fost: ASZTALOS CSABA FERENC-Membru, DIACONU ADRIAN-Membru(Online), GRAMA HORIA-Membru(Online), HALLER ISTVÁN-Membru, JURA CRISTIAN-Membru(Online), LAZAR MARIA-Membru(Online), MOȚA MARIA-

Membru(Online), OLTEANU CĂTĂLINA-Membru(Online), POPA CLAUDIA SORINA-Membru(Online)

Prezenta hotărâre va fi comunicată în baza Ordinului Președintelui CNCD nr. 138 din 24.03.2020.

**ASZTALOS Csaba Ferenc
Membru Colegiul Director,
Președinte C.N.C.D.**

Data redactării: 13.04.2021

Redactată și motivată: ACF/AA

Notă: Hotărârile emise de Colegiul Director al Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării potrivit prevederilor legii și care nu sunt atacate în termenul legal, potrivit O.G. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea faptelor de discriminare și Legii 554/2004 a contenciosului administrativ, constituie de drept titlu executoriu